

DOKUMENT Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 1(26)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Denna barnkonsekvensanalys gäller förslaget till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I som revisionsgruppen överlämnar till kyrkostyrelsen. Barnkonsekvensanalysen följer *Handbok för barnkonsekvensanalyser i Svenska kyrkan* (2016). Först presenteras en inledning där kyrkohandboksrevisionen placeras in i ett historiskt brett sammanhang om barn och gudstjänst. Därefter följer en kartläggning av förutsättningarna för kyrkohandboken avseende barn och unga och gudstjänst. Sedan presenteras en beskrivning av kyrkohandboksrevisionens arbete rörande barn och unga. Överväganden i revisionen 2006 till 2017 redovisas. Barnkonsekvensanalysen avslutas med en sammanfattande analys.

Inledning

Samma år som FN firade ett internationellt barnår, 1979, beslöt Svenska kyrkan att döpta oavsett ålder får ta emot nattvarden. Att barn fullt ut kunde vara delaktiga i söndagens högmässa var en radikal förändring av barns gudstjänstfirande. Det var ett beslut som föregåtts av praktik där såväl konfirmander som andra barn och ungdomar deltagit i nattvardsfirandet. Nattvardsfirandet har förändrats under de senaste 150 åren från att ha varit en samhällselig plikt och där vissa kunskapskrav ställdes för deltagande till att vara en gemenskapsmåltid. Svenska kyrkan har under 1900-talet upplevt en nattvardsväckelse där allt fler tar emot nattvarden.

Dopet erbjuds alla oavsett ålder. I Svenska kyrkan döps de allra flesta innan de fyllt ett år. Barnet, också spädbarnet, döps och får del av dopets sakrament. Från att vara stadgat i lag att alla barn skulle döpas inom åtta dagar blev dopet under andra delen av 1800-talet ett beslut för barnets familj. Fram till slutet av 1900-talet blev barn medlemmar i Svenska kyrkan när de föddes om en av föräldrarna tillhörde kyrkan. Sedan år 1996 är det genom dopet som barnet blir medlem.

Att barn får döpas och ta emot nattvarden har sin utgångspunkt i hur Jesus såg och bemötte barn i evangeliernas berättelser. Jesus säger där att barnen tillhör Guds rike och att barnen är en förebild för vuxna att ta emot Guds rike. Utifrån denna grundhållning har Svenska kyrkan och stora delar av den världsvida kyrkan döpt barnen genom århundraden. Övertygelsen är att det inte finns något i kristen tro eller dess utövning som barn ska hindras ifrån. Barnen har precis som alla andra möjlighet att ta del av de två sakramenten i Svenska kyrkan.

DOKUMENT Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 2(26)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Samhällets syn på barn har avspeglat sig i Svenska kyrkans handböcker. Det är naturligt att en kyrkohandbok är en spegel av sin samtid. De gudstjänstordningar som prövades på 1970-talet, inför 1986 års kyrkohandbok, växte fram i en tid då barn föddes in i kyrkan och då de, inte fick ta del av nattvarden. Innan kyrkohandboksrevisionen var genomförd 1986 kom beslutet, år 1979, att även barnen fick del av nattvarden vilket ledde till att Familjemässa infördes i den kommande kyrkohandboken och att konfirmationsgudstjänsten genomgick en stor förändring.

Kyrkohandboksrevisionen 2006-2017 har tagit fram en kyrkohandbok i en tid då barn blir medlemmar genom dopet och får ta emot nattvarden. Det står i samklang med FN:s barnkonvention, från år 1989, där barnet ses som ett subjekt och där barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn (Artikel 3). Dessutom har varje barn rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad (Artikel 12).

Kyrkohandboken rymmer gudstjänstordningar för Den allmänna gudstjänsten och De kyrkliga handlingarna. Barn firar gudstjänster på söndagar och vardagar. Det är ofta barn som döps. Ungdomar konfirmeras. Vid vigslar finns barn ibland med som till exempel brudnäbbar eller som en del av den gudstjänstfirande församlingen. Barn dör och begravs. Barn är också med som anhöriga när någon närstående dött. Barn och kyrkohandboken hör samman och utgångspunkten är att Jesus sa: Guds rike tillhör sådana som de (Mark 10:14).

Kartläggning

Här följer en kartläggning dels om Svenska kyrkans gudstjänster med familjer, men också om barn i gudstjänst och då avseende söndagsskola och barnkörer. Vidare beskrivs förutsättningarna för barn i De kyrkliga handlingarna.

Den allmänna gudstjänsten

Uppdragen för kyrkohandboksrevisionen innebär att Den allmänna gudstjänsten i den kommande kyrkohandboken ska rymma möjligheten att fira huvudgudstjänst med alla åldrar. Det innebär att också barn och unga ska kunna fira gudstjänst utifrån sina förutsättningar. En annan utgångspunkt för revisionen har också varit kyrkostyrelsens konstaterande att kyrkohandboken 1986 fungerade väl. Utifrån FN:s barnkonvention gäller att barn och unga inte längre ses som passiva objekt för vuxnas agerande och ansvarstagande, utan också som subjekt.

Gudstjänster för familjen

I kyrkohandboken 1986 infördes två nya gudstjänstordningar med fokus på familjen, Familjegudstjänst och Familjemässa. Det var två gudstjänster där barnen likaväl som de

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			3(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

vuxna sågs som subjekt i gudstjänsten. Familjegudstjänster hade firats åtminstone sedan 1960-talet i Svenska kyrkan men räknades då inte som huvudgudstjänster. Familjegudstjänster och sedan också Familjemässor kom på många sätt att höra ihop med den vardagsverksamhet för barn som växte fram under 1960-talet. Miniorer och juniorer hade funnits i vissa församlingar redan på 1940-talet. Det nya som utvecklades var barntimmarna, en vardagsverksamhet för barn i åldrarna 4-6 år. Här ingick som regel att förbereda för familjegudstjänster som firades på söndagar. På många sätt förutsatte barntimmarna att barnen antingen var hemma hos någon av föräldrarna/annan vuxen dagtid eller så var barnen hos dagmamma. Barn som gick på daghem/förskola kunde i mycket liten utsträckning delta i barntimmarna. Allt eftersom daghem/förskola byggts ut har antalet barn i barntimmarna minskat. År 1988 gick 37 000 barn i barntimmarna medan motsvarande siffra för år 2015 var 8 200 barn.¹

Två år efter att kyrkohandboken 1986 tagits i bruk, alltså 1988, firades cirka 13 000 familjegudstjänster med sammanlagt 1, 2 miljoner gudstjänstbesök. Antalet familjegudstjänster minskade under andra delen av 1990-talet och år 2015 firades cirka 5 700 familjegudstjänster med drygt 442 000 gudstjänstbesök.²

Efter beslutet 1979 att alla döpta oavsett ålder fick gå till nattvard infördes i kyrkohandboken 1986 en gudstjänstordning för Familjemässa. År 1988 firades 1 200 familjemässor för att sju år senare, ha ökat till 2 200 år 1995. År 2015 firades 1 700 familjemässor och antalet gudstjänstbesök var 126 000.³

Allt färre huvudgudstjänster firas i Svenska kyrkan vilket också medfört en minskning av gudstjänstbesökare. Gudstjänster för familjer, Familjegudstjänst och Familjemässa, har minskat med 54 procent under perioden 1995 till och 2015. Antalet gudstjänstbesökare i dessa gudstjänster har minskat under samma period med 61 procent. Minskningen i de övriga ordningarna för huvudgudstjänster är inte lika hög. 30 procent färre huvudgudstjänster, undantaget familjegudstjänster och familjemässor, firas och det är 41 procent färre gudstjänstbesök. Färre firar gudstjänst enligt ordningarna för Familjegudstjänst och Familjemässa, men år 2015 hade dessa, 7 400 gudstjänsterna, 568 000 gudstjänstbesök.⁴

När familjegudstjänster eller familjemässor annonseras förekommer olika namn. Vanligt är att skriva "Gudstjänst för stora och små". Ordet familj har kopplats samman med kärnfamiljen

¹ Statistik hämtad ur Svenska kyrkans statistikdatabas.

² Statistik hämtad ur Svenska kyrkans statistikdatabas.

³ Statistik hämtad ur Svenska kyrkans statistikdatabas.

⁴ Statistik hämtad ur Svenska kyrkans statistikdatabas.

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			4(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

men i dag kan en familj se ut på många olika sätt och istället talas det till exempel om stjärnfamiljen.

Gudstjänst och barn

Två verksamheter med barn i Svenska kyrkan i dag är ofta knutna till söndagens gudstjänst. Det är dels söndagsskolan, dels barnkörerna.

Söndagsskola

Söndagsskola kom på bred front i och med väckelsen under 1800-talets andra hälft. Svenska kyrkan var från början negativt inställd till söndagsskolan. Biskop Ullman i Strängnäs började på 1880-talet att plädера för barn gudstjänst istället för söndagsskola.⁵ Genom att plädера för barn gudstjänster lades tonvikten på att barnet skulle växa in i ett regelbundet gudstjänstliv. Den traditionella söndagsskolan har ofta lagt tyngdpunkten på att förmedla kunskap i och om kristen tro, framför allt om bibelns berättelser. Svenska kyrkan började med söndagsskola under 1900-talets första årtionde. Antalet barn i söndagsskolan, sammanräknat i alla samfund, var 1925 45 000 barn. Söndagsskolans storhetstid var under 1950- och 1960-talet, då mellan 130 000 och 140 000 barn gick i söndagsskola. Det finns uppgifter om att vartannat barn gick i söndagsskolan under 1950-talet. Söndagsskolan var skild från söndagens gudstjänst och var ofta förlagd före högmässan. Söndagsskolan minskade under 1900-talets slut och i början av 2000-talet. För år 2005 rapporterades att det gick 3 800 barn i söndagsskolan i Svenska kyrkan.⁶

Söndagsskolan är i dag som regel en del av huvudgudstjänsten. I en del församlingar firar barn och vuxna gudstjänst tillsammans regelbundet. Det har fått till följd att söndagsskolan ökat under 2000-talet. År 2015 fanns det 9 000 barn i söndagsskolan i Svenska kyrkan vilket är mer än en fördubbling om man ser tio år tillbaka i tiden. Söndagsskolan pågår ofta under predikan och är en möjlighet för barnen att få ta del av dagens tema på ett sätt som är anpassat efter deras ålder och mognad. Eftersom barnen också är välkomna till nattvarden så har de möjlighet att fullt ut fira till exempel Högmässa. Söndagsskolan har också ändrat karaktär från en relativt sluten gruppverksamhet till att alla barn som deltar i gudstjänsten är välkomna att vara med. Det innebär att när antalet barn i söndagsskola redovisas kan en del barn ha deltagit i stort sett varje söndag medan andra bara har varit med vid ett tillfälle.

⁵ Bexell, 1987, s.251.

⁶ Statistiken för år 1925, Svensk Söndagsskola genom 100 år, s.153. Statistiken för 1951, 1959 och 1965 kommer från Svenska kyrkans Årsbok 1967. Statistiken för 2005 och 2015 är hämtade ur Svenska kyrkans statistikdatabas.

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			5(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

Barnkörer

Barnkörer startade i Svenska kyrkan under 1930-talet och i slutet av 1950-talet ökade antalet barn- och ungdomskörer påtagligt.⁷ Barnkörer har ofta som sin uppgift att sjunga i gudstjänsten. Ibland sjunger de i familjegudstjänster/familjemässor och ibland i några av de andra formerna för huvudgudstjänst. Under 2000-talet finns i församlingarna nya verksamhetsformer som till exempel babyrytmik eller barn- och musikgrupper. Dessa grupper är inte alltid primärt inriktade på att delta i söndagens gudstjänst. Antalet barnkörer och barn i barnkörer har minskat med 23-25 procent under åren 1995 till och med 2015.⁸ En orsak till minskningen kan vara att det firas färre familjegudstjänster. En annan kan vara att i allt fler huvudgudstjänster firas mässor. Här kan det finnas svårigheter genom att man anser att gudstjänsten blir lång för barnen i barnkören, men också för att själva nattvardsfirandet kan innebära en komplikation då barnkörsbarnen kanske inte kommer i sällskap med någon vuxen.

De kyrkliga handlingarna

Dop

Dopen vandrade från kyrkan till hemmen för det översta skiktet i samhället på 1600-talet, för borgerskapet på 1700-talet och för övriga under 1800-talet. I slutet av 1800-talet började röster höjas för en återgång till dop i kyrkan. Det tog sedan nästan 100 år innan de allra flesta dop firades i kyrkorummet. I dag döps de flesta i kyrkan.

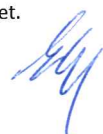
1942 års kyrkohandbok är dopgudstjänsten något mer omfattande än vad den hade varit tidigare. I 1986 års kyrkohandbok blir dopet en fullt utbyggd gudstjänst. Då blev det också möjligt för föräldrarna och andra i dopföljet att vara delaktiga i gudstjänsten genom att bland annat be böner och läsa texter.

Barnet som döps är i allra högsta grad ett subjekt uttryckt med nutida vokabulär. I dopet får barnet del av Jesu Kristi död och uppståndelse. Dopet är ett av Svenska kyrkans sakrament. År 1995 var dopfrekvensen⁹ 79 procent. Motsvarande siffra 20 år senare, år 2015, var 46 procent. År 2015 döptes 52 400 personer. Orsakerna till nedgången är många och kan handla om att barn har föräldrar med olika trostillhörigheter eller att föräldrarna har en annan trostillhörighet. Om man ser till medlemmars barn så var dopfrekvensen, år 2015, 68 procent.

⁷ Fagius, G., Med skilda tungors ljud, Barnkörer i Svenska kyrkans liv, 2013, s. 107

⁸ Svenska kyrkans statistikdatabas.

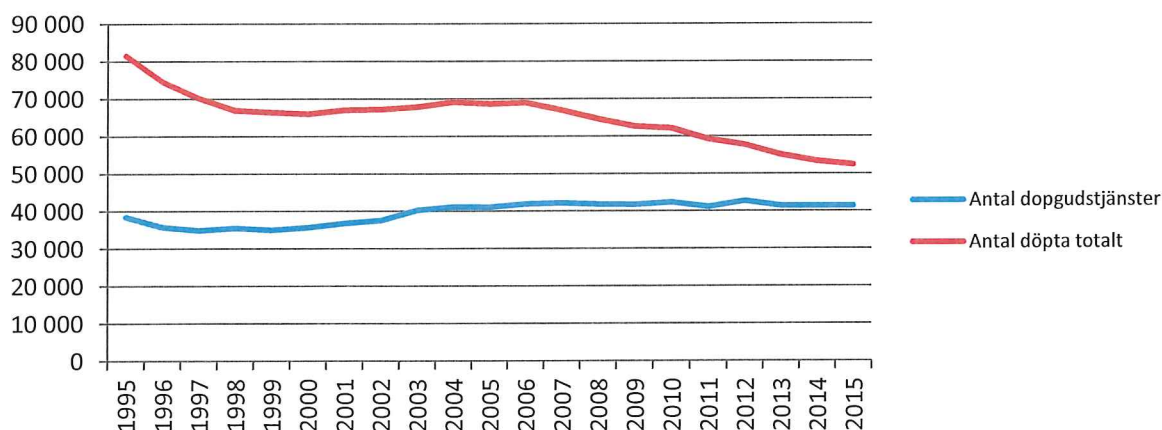
⁹ Dopfrekvensen räknas ut genom att alla som döpts oavsett ålder divideras med det antal barn som fötts under året.

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			6(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

Vuxendopen har nästan fördubblats under de senaste 20 åren och år 2015 döptes 994 vuxna personer. Det är fortfarande så att de flesta som döps är barn, och företrädesvis små barn.¹⁰

Figur 1 Totalt antal döpta, antal dopgudstjänster, år 1995-2015, absoluta tal.

I figur 1 kan konstateras att antalet personer som döpts och antalet dopgudstjänster i allt större utsträckning överensstämmer.¹¹ I dopgudstjänsterna 1995 var det om man räknar ett genomsnitt, drygt två barn per dopgudstjänst. År 2015 var det drygt ett barn per dopgudstjänst. Förändringen har många orsaker. En anledning är att dopfamiljen i betydligt högre grad är aktiv i själva dopgudstjänsten och det kan bli svårare att praktiskt genomföra gudstjänsten när flera barn från olika familjer ska döpas i samma gudstjänst. Det är svårt att fördela uppgifterna så att alla familjer känner sig inkluderade. En annan orsak är att för en del, och framför allt, förstagångsföräldrar är dopgudstjänsten första gången då släkterna möts eftersom man är sambo men inte gift. Det finns ett behov av att dopgudstjänsten endast samlar den egna familjen och släkten. Dopföljet per barn har också fördubblats under den senaste 20-årsperioden och omfattar i dag omkring 38 personer. Forskning har visat att barn till dem som är mest utsatta i samhället i mycket lägre grad låter döpa sina barn.

I en del församlingar erbjuds "drop in dop". Till dessa dopgudstjänster kommer äldre, medålders och barn för att bli döpta. Det är inte ovanligt att föräldrar ger uttryck för att ett "traditionellt" dop kostar för mycket och man har därför sett just "drop in dop" som en möjlighet.

I 1986 års kyrkohandbok fanns en särskild ordning för Dop i krissituation. Redan i landskapslagarna, nedtecknade på 1200-talet, har det varit möjligt för någon annan än prästen att döpa barnet om det varit fara för barnets liv.

¹⁰ Svenska kyrkans statistikdatabas.

¹¹ En del barn döps i söndagens huvudgudstjänst och är då inte inräknade i antalet dopgudstjänster.

ky

ky

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			7(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

Konfirmation

Som konfirmand och i själva konfirmationsgudstjänsten är ungdomarna subjekt. Familj och församling är samlade för att dessa unga människor ska konfirmeras.

I och med väckelsens framväxt på 1800-talet kritiserades Svenska kyrkan för att alla döpta fick gå till nattvarden utan att vara ”frälsta”. Det medförde att när kyrkohandboken 1942 kom betonades admissjonen till nattvarden som konfirmationens höjdpunkt. När kyrkomötet 1979 beslöt att alla döpta fick gå till nattvarden kom konfirmationsgudstjänsten att förlora den höjdpunkt som fanns i 1942 års kyrkohandbok. I 1986 års kyrkohandbok ingår inte längre admissjonen till nattvarden som ett särskilt moment, i stället finns en tydlig anknytning till dopet.

År 1995 konfirmerades 51 procent, 52 000 ungdomar, av alla 15-åringar. Om man ser till antalet medlemmar var det 59 procent av dessa 15-åringar som konfirmerades. År 2015 var det 28 procent. 28 600 ungdomar, av alla 15-åringar som konfirmerades och 43 procent av dem som var tillhöriga. Sex procent av andelen konfirmander som konfirmeras döps. Det var samma andel 1995 som 2015. År 1995 firades 3 600 konfirmationsgudstjänster och motsvarande siffra för år 2015 var 1 900 konfirmationsgudstjänster. Om man ser till antal besökare har det under hela perioden varit i genomsnitt 230 till 240 kyrkobesök per konfirmationsgudstjänst, vilket innebär 15-16 gudstjänstbesökare per konfirmand. Det är färre som konfirmeras men själva gudstjänstseden i samband med konfirmationen är relativt oförändrad.¹²

Vigsel

Vigsel i Svenska kyrkan blev obligatorisk i Svea rikes lag 1734 och borgerliga vigslar blev möjliga 1908. Vigslar har förekommit i hemmen i stor utsträckning, i prästgården, på pastorsexpeditionerna och i sakristiorna. När 1986 års kyrkohandbok kom var kyrkan den vanligaste platsen för vigseln.

Vad gäller barn och vigselgudstjänst är det inte ovanligt att barn deltar på ett mycket aktivt sätt i själva gudstjänsten. De kan till exempel vara brudnäbbar, bära ringen eller ringarna och delta med sång eller musik. Själva gudstjänstordningen ger utrymme för många sådana moment. Här är det framför allt bemötande och samtal med barnen som kan ge barnen möjlighet att utföra sina uppdrag.

¹² Svenska kyrkans statistikdatabas.

DOKUMENT Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 8(26)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Begravning

Begravningsgudstjänsten är nog den gudstjänst som genom historien mest har återspeglat det samtida samhället. Några århundraden tillbaka tog det år att förbereda en kungabegravning, medan den som saknade tillgångar begravdes på kyrkogården med en enkel gudstjänst. Så sent som på 1930-talet förekom fortfarande den här sociala skiktningen. Kyrkohandboken 1986 jämställde alla begravningar och formade en begravningsgudstjänst för ett kyrkorum som kunde följas av gravsättning.

För inte så många årtionden tillbaka var det ovanligt att barn deltog vid begravningar. I dag förekommer det ibland. Begravningsgudstjänsten i kyrkohandboken 1986 öppnade för att välja böner och texter utanför kyrkohandbokens ram och har därför inneburit en större möjlighet att möta den situation sorghuset har varit i, och detta har också gällt deltagande barn.

I kyrkohandbok 1986 finns en särskild ordning för begravning av dödfött barn eller barn som avlidit i späda ålder. Begravning är ett avsked av den döde för de anhöriga, men uttrycker också ett hopp om att genom Jesu Kristi frälsargärning är döden inte slutet utan evigheten väntar.

Beskrivning

Kyrkohandboksrevisionens genomförande 2006 till 2017

Kyrkohandboksförslaget 2012

Kyrkohandboksrevisionen startade 2006 med en översyn, för att år 2009 övergå till att vara en revision. I detta arbete ingick en reflektionsfas med bred förankring och ett brett samråd inte minst med alla stift. Utifrån detta samarbete arbetades reflektionsdokumentet *Teologiska grundprinciper* för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp fram (2009). Detta dokument gick sedan på remiss 2010. I avsnittet om kyrkohandboksrevisionens genomförande redovisas överväganden från denna samråds- och reflektionsfas. Vidare beskrivs remissförfarande rörande kyrkohandboksförslaget 2012 och en studie om barns och ungas upplevelse av gudstjänstfirande som genomfördes inom kyrkohandboksrevisionen 2014. Därefter redovisas revisionens arbete med kyrkohandboksförslagen 2016 och 2017.

Utgångspunkter

Utgångspunkten för kyrkohandboksförslaget 2012, när det gäller ett barn- och unga perspektiv, var kyrkoordningen som säger: "I kristen tro intar barnen en särställning och de

DOKUMENT Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 9(26)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

behöver därför särskilt uppmärksammas i Svenska kyrkans verksamhet".¹³ Detta är i linje med artikel 3 i FN:s barnkonvention: "Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn."

Ett uppdrag för kyrkohandboksrevisionen som fanns kvar från Centralstyrelsens direktiv 1997-1998 var att eftersträva ett mer inkluderande språk. Ett inkluderande språk präglas av en strävan att synliggöra människor oavsett kön, ålder, förmågor och bakgrund. I reflektionsdokumentet 2009 konstaterades att om mänskligheten som helhet åsyftas bör könsneutrala ord eftersträvas. Vidare utgår ett inkluderande språk från tanken på människors lika värde och från en analys av hur marginalisering och osynliggörande bidrar till ojämlikhet i samhället. Ovanstående konstaterande överensstämmer med FN:s barnkonvention, artikel 2: "Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras. Och artikel 6 " Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling."

I reflektionsdokumentet *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* från 2009 betonas särskilt barns och ungdomars delaktighet i gudstjänsten. Om barns särställning i kristen tro står det: "Enligt Bibeln har barnen en särställning i kristen tro. I dopgudstjänsten citeras Markusevangeliet: Låt barnen komma hit till mig och hindra dem inte: Guds rike tillhör sådana som de (Mark 10:14). Detta sade Jesus i en kultur där barn (liksom i viss mån kvinnor) generellt var en underordnad grupp."¹⁴

När det gäller ungdomar hänvisas till Svenska kyrkans riktlinjer för konfirmandarbetet: "För att konfirmanderna ska uppleva att gudstjänst och andakt talar om livet här och nu måste de få vara aktivt engagerade och delaktiga. Därför är det viktigt att gudstjänster och andakter utformas så att konfirmandernas liv blir synliggjorda och deras språk och gestaltande uttryck blir tagna på allvar. Gudstjänsten och dess gemenskap ska bidra till att stärka konfirmandernas upplevelse att vara en del av den världsvida kyrkan."¹⁵

Samråd, möten och arbetsgrupper

I arbetet inför 2012 års kyrkohandboksförslag skedde samråd genom möten med representanter för Svenska kyrkans unga och med representanter för programmet Barn och unga 0-18 år i Svenska kyrkan. Då diskuterades gudstjänstens utformning utifrån barns och ungas perspektiv. Avstämning skedde också med stiftens konfirmandkonsulenter.

Inom ramen för de arbetsgrupper som våren 2011 arbetade med De kyrkliga handlingarna och underlag inför utarbetande av ett kommande kyrkohandboksförslag för dessa gudstjänster

¹³ Kyrkoordningen, första avdelningen, inledning

¹⁴ Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp, s.24

¹⁵ Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, antagna 2007-10-24.

DOKUMENT Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 10(26)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

fanns ett särskilt perspektiv som rörde inklusivitet med som en inriktning för till exempel dopgruppens och konfirmandgruppens arbete.

Den arbetsgrupp som arbetade med konfirmationsgudstjänsten skrev följande:
”Konfirmanderna ska mötas med respekt och lyhört intresse. Deras frågor, erfarenheter och bekymmer ska vara utgångspunkten för konfirmandtidens och konfirmationsgudstjänstens utformning. Det är en luthersk tanke att bemyndiga och upprätta individen./... / För konfirmationsgudstjänstens vidkommande innebär det att konfirmanderna måste erbjudas aktivt delaktighet i gudstjänsten.” Detta resonemang ansluter till FN:s barnkonventions artiklar 2, 3, 6 och framför allt artikel 12: ”Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.”¹⁶

Aktuella frågor i kyrkohandboksarbetet diskuterades och behandlades vid mötet ”Kraftsamling” inom ramen för Programmet Barn och unga, november 2011. Temat om kyrkohandboken och barnets inklusivitet behandlades också vid ett seminarium om kyrkomusiken vid Ärkebiskopens möte november 2012.

Kyrkohandboksförslaget 2012 på remiss

I maj 2012 blev kyrkohandboksförslaget klart för remissförfarande. Kyrkohandboksförslaget skickades ut till 580 utvalda försöksförsamlingar och förslaget prövades i församlingarna under ett kyrkoår med början första advent 2012. Remissinstanser var, förutom försöksförsamlingarna, stiftstyrelser, domkapitel och övriga remissinstanser. Det kom också in spontanremisser. I februari 2014 inkom remissvaren.

I remissenkäten fanns tre frågor som specifikt handlade om barn och unga:

- Hur har barns och ungas synpunkter tagits tillvara i församlingarnas svar?
- Hur fungerar det att fira Högmässa, Mässa/Gudstjänst med barn och unga?
- Hur fungerar det att fira gudstjänst vid dop, konfirmation, vigsel och begravning med barn och unga?

I många församlingar hade de som arbetar med barn och unga bistått med de ungas perspektiv i arbetet. I andra församlingar hade barn och unga själva varit aktiva i såväl förberedelse som genomförande av gudstjänster. I en del församlingar hade särskilda samlingar genomförts bland barn och unga. I andra församlingar har gudstjänstfirande barn och unga svarat på enkäter som sedan låg till grund för församlingarnas remissvar. I remissvaren framgick också att i en del församlingar är barn och unga nästan obefintliga i den gudstjänstfirande församlingen.

¹⁶ Handbok för barnkonsekvensanalyser för Svenska kyrkan 2016, s.13.

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			11(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

Studie om barns och ungas upplevelse av gudstjänst

Under våren 2014 gjordes en studie med fokusgrupper om barns och ungas upplevelse av gudstjänst.¹⁷ Syftet var att ge barn och unga en möjlighet att själva få uttrycka sin mening och höras i frågor som rör gudstjänst. Detta ansluter till FN:s barnkonvention artikel 12: "Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad." Fem fokusgrupper med barn och unga skapades i fem församlingar. Urvalet av fokusgrupper gjordes utifrån svaren på en av frågorna i remissenkäten 2012: "Hur har barns och ungas synpunkter tagits tillvara i församlingens svar?".

Grundfrågor för samtalen var: Är det som är viktigt i ditt liv berört i gudstjänsten? Ger gudstjänsten möjlighet att uttrycka tro på Gud? Det som är viktigt i barn och ungas liv kan utifrån samtalen i dessa fokusgrupper sägas vara att vara älskad och betydelsefull, få slippa krav, samt att finnas i en gemenskap, som i en familj eller bland vänner. Den gemensamma känslan efter en gudstjänst var generellt positiv, en känsla av lättnad och påfylld glädje och ork. Det som är svårt i livet finns med på olika sätt. För de äldre barnen handlade det om att gudstjänsten är en plats där det som oroar kan bytas mot lättnad. Det som är viktigt är berört i gudstjänsten på flera sätt. Det sker genom texter som är begripliga, böner som berör genom olika uttryck, som fasta formuleringar man känner igen, predikan som knyter an till vardagen och sätter in den kristna berättelsen i ett sammanhang så att den får en början och ett slut.

Musik och text i gemensamma psalmer, andra typer av sånger som lovsånger, samt körsång bidrar till att skapa beröringspunkter mellan livet och gudstjänsten, samt delaktighet och igenkänning. Förberedelser inför konfirmation eller moment som textläsning, kollektupptagning eller frambärande av nattvardsgåvor skapar engagemang och en känsla av att vara betydelsefull. I samtalen framgick vidare att det fanns en förväntan på att få lugn och ro, vägledning, känna igen sig och få vara betydelsefull och del av ett sammanhang. Genom att känna igen sig i det man är med om, som i predikan, sånger, psalmer sker en sådan igenkänning. Genom delaktighet, som att känna de övriga människorna man möter i gudstjänsten, eller genom att få göra konkreta uppgifter i gudstjänsten kommer igenkännandet till uttryck. Språket i gudstjänsten är viktigt, men det går inte att säga att deltagarna upplever något språk eller uttryck som viktigare än något annat. Alla fokusgrupperna förmedlade implicit genom sina samtal att det finns en funktion av sändning i gudstjänsten, som av deltagarna uttrycktes som att de vill komma tillbaka till en gudstjänst därför att de känner sig lättare och gladare och orkar en vecka till.

¹⁷ Cöster, A., Barns

DOKUMENT Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 12(26)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Kyrkohandboksförslaget 2016

Kyrkomötet i Svenska kyrkan beslöt hösten 2012 att beslut inom Svenska kyrkan på lokalnivå, stiftsnivå och nationell nivå ska föregås av barnkonsekvensanalys. Det innebar till viss del ett nytt uppdrag för den då pågående revisionen av kyrkohandboken.

Efter analysen av remissvaren 2014 följde en bearbetningsfas under hösten 2014 och en granskningsfas våren 2015. Bearbetningen innebar bland annat att flera förändringar gjordes vars syfte var att främja gudstjänstfirande med barn och unga. I bearbetningsfasen liksom senare ingick att problematisera och beakta barnperspektiv i kyrkohandbokens alla delar som till exempel i inledningstext, anvisningar, böner och musiksatser och vilka konsekvenserna skulle bli för barn med ett reviderat kyrkohandboksförslag. I januari 2016 gick ett reviderat kyrkohandboksförslag ut på remiss till alla kyrkoråd i Svenska kyrkan och till stiftstyrelser, domkapitel och övriga remissinstanser.

Ett antal församlingar ombads att ha ett särskilt fokus i remissarbetet. En grupp hade fokusområdet Barn och unga (8 kyrkoråd). Remissvaren från dessa församlingar kodades på samma sätt som övriga remissinstanser. Dessutom gjordes en särskild analys av församlingarnas frisvar för att få en sammanhållen bild av hur de uppfattade kyrkohandboksförslaget 2016 ur barns och ungas perspektiv.

I remissenkäten 2016 fanns en fråga om kyrkohandboksförslaget ger möjlighet till barns och ungas delaktighet i Den allmänna gudstjänsten. 50 procent svarade "I hög grad" och "I ganska hög grad". 18 procent svarade "I låg grad" eller "I ganska låg grad". 31 procent har valt mittenalternativet "Varken låg eller hög grad". Svenska kyrkans unga skrev att det i förslaget finns textalternativ som fungerar med barn och unga. Samtidigt konstaterar de att en gudstjänst rymmer mycket mer än det skrivna och sagda: bemötande, delaktighet, representation, musik, identifikation med ledare och andra. Detta styrs i liten utsträckning av kyrkohandboken.

Kyrkohandboksförslaget 2017

Efter remissbearbetning, analys och sammanställning, 2016, har revisionsgruppen arbetat vidare med att bearbeta kyrkohandboksförslaget 2016, utifrån revisionens uppdrag och utifrån remissresultatet 2016. Revisionsgruppen anser att barnperspektiv är mycket mer än det skrivna och sagda. Det handlar om upplevelse av delaktighet i hela gudstjänstssammanhanget, om rytm, konsekvens, sångbarhet och språklig och musikalisk kvalitet. Revisionsgruppen har bedömt, liksom tidigare i kyrkohandboksrevisionen, att en rimlig princip är att varje moment i gudstjänsten ska ha goda alternativ särskilt tänkta för gudstjänstfirande med barn. I inledningstexten i förslaget till ny kyrkohandbok för Svenska kyrkan nämns barn specifikt vilket utgår från det särskilda uppdraget från kyrkomötet 2012 om barnperspektiv.

DOKUMENT Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 13(26)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Framväxt av text och liturgisk musik ur ett barn och unga perspektiv

Den allmänna gudstjänsten

Den allmänna gudstjänsten följer en ekumenisk grundstruktur, *ordo*. Det innebär en rytm som kan kännas igen både i en mer omfattande gudstjänst och i en kortare gudstjänst. Till den gemensamma rytmen hör värnandet av traditionen. Ur ett barnperspektiv är igenkännandet viktigt och gör det möjligt att ta del av och inlemmas i den gemensamma liturgiska traditionen.

För flera av gudstjänstens moment finns olika alternativ tänkta för olika situationer. Här finns också ofta möjlighet att formulera exempelvis ett inledningsord fritt utifrån den lokala församlingens sammanhang och inte minst ur ett barnperspektiv. Remissinstanser har under kyrkohandboksrevisonen framhållit att gudstjänstens struktur är bra för igenkännande utifrån barns och ungas perspektiv.

I remissvaren 2014 betonas att växelläsning och vad som ibland beskrivs som ”härkning”, det responsoriala, är viktigt för barn och unga och innebär en hög grad av delaktighet. Flera instanser efterlyste fler tydliga responsoriala alternativ. Man menade att delar av den nya musiken skulle kunna bli mer tillgänglig på detta sätt. Några remissinstanser efterfrågade fler växellästa nattvardsböner.

I några musiksatser förstärktes därför det responsoriala uttrycket i 2016 års kyrkohandboksförslag. Förändringen hade skett inte minst utifrån ett barnperspektiv. Det gällde till exempel Kristusrop 5 (Gudstjänstmusik C) samt Kristusrop 7 (Gudstjänstmusik E). I Kristusrop 6 (Gudstjänstmusik D) har efter synpunkter i remissvar delaktigheten för små barn stärkts genom att församlingen sjunger omkvädet och präst eller gudstjänstledare ”versen”. Här finns dock utrymme för flexibilitet och vem som sjunger vad avgörs utifrån de lokala förutsättningarna.

I kyrkohandboksförslaget 2016 föreslogs en ny beslutsordning för möjligheten att använda annan musik vid huvudgudstjänsterna (18 kap. 6 a §). Förslaget innebar att beslut kunde fattas lokalt. Flera av de fokusförsamlingar/-pastorat 2016 som haft fokusområde Barn och unga såg förslaget med den nya lokala beslutsordningen när det gäller annan musik vid huvudgudstjänsterna som något positivt, särskilt utifrån barns och ungas perspektiv.

Remissvaren 2014 och 2016 tog upp behov av olika typer av fördjupnings-, väglednings- och stödmaterial för gudstjänster. Man efterlyste kompletterande material som inte är en del av

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			14(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

kyrkohandboken och som kan förnyas kontinuerligt. Det handlar bland annat om gudstjänst med barn och unga och bruk i samband med söndagsskola.

Inledningsord

Även om remissvaren 2014 till stora delar menade att barnperspektiv fanns i inledningsorden förekom kritik som handlade om att kompletteringar behövde göras, inte minst för att ge ytterligare alternativ för gudstjänster med små barn. I Samling tillkom därför Inledningsord 5 i 2016 års förslag. Det är ett inledningsord som med olika variationer redan hade använts i många församlingar. Utifrån synpunkter i remissvar hade också perspektiv om barn och unga och inklusivitet problematiserats vad avsåg texter där Gud fortfarande omnämns som ”han” och där detta inte uppfattats som nödvändigt, exempelvis Inledningsord 4 som därför bearbetades.

Bön om förlåtelse

Två böner tillkom i 2012 års förslag därför att kyrkohandboken behöver innehålla korta och konkreta förlåtelseböner som bland annat kan fungera vid gudstjänst med barn eller i en enkel vardagsmessa. I dessa två böner uttrycks antingen en bön om förlåtelse för ”mina synder” (Bön om förlåtelse 6), eller för ”det som jag gjort fel” (Bön om förlåtelse 7). Bön om förlåtelse 7 fick kritik i remissvaren 2014 vad gäller uttrycket ”det som jag gjort fel”. Bönen ersattes i 2016 års förslag med en bön som utgår från förbön i Familjegudstjänst i kyrkohandboken 1986. I förslaget fanns uttrycket ”vi har tänkt mer på oss själva än på andra”. Utifrån kunskap om människor med psykisk ohälsa och särskilt självskadebeteende fanns inte denna rad med i förlåtelsebönen i kyrkohandboksförslaget 2016. Bedömningen var att problemet i dessa sammanhang inte är att personer tänkt för mycket på sig själva, utan snarare att man har svårt att överhuvudtaget tycka om sig själv. Det kan också gälla barn och unga. Revisionsgruppen delar denna bedömning och bönen kvarstår som i 2016 års kyrkohandboksförslag.

Dagens bön

I kyrkohandboksförslaget 2016 är Dagens bön ett fast moment när huvudgudstjänst firas. Utifrån barnperspektiv fanns kritik i vissa församlingssvar 2016 om att göra Dagens bön till ett fast moment i alla huvudgudstjänster. Bland dessa svar märks framför allt kommentarer som ur ett barnperspektiv är kritiska till förslaget därför att Dagens bön i *Den svenska evangelieboken* (2005) inte är utformade så att barn kan känna sig delaktiga. I så fall behövs nya böner. Ett stift menade att bönen bör vara obligatorisk men att det borde ges möjlighet att forma bönen friare eller att ha fler valmöjligheter. Dagens bön som obligatorisk i huvudgudstjänst har diskuterats och revisionsgruppen anser att Dagens bön är viktigt för att

DOKUMENT Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 15(26)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

framhäva kyrkoåret men att utifrån ett barnperspektiv väljer revisionsgruppen att Dagens bön är fakultativ i Mässa/Gudstjänst även när den firas som huvudgudstjänst.

Bibelläsningar och trosbekännelse

En invändning som fanns i remissvaren 2014 var den obligatoriska bibelläsningen ur evangelieboken och här efterlyste flera instanser möjligheten att framställa texten på andra sätt, exempelvis i drama, eller att kunna läsa ur en bibel för barn. En särskilt fråga gällde trosbekännelsen, där man ansåg att det bör finnas flexibilitet i till exempel i huvudgudstjänst med små barn och möjligheten att ibland sjunga trospsalm eller ha en kort trosbekännelse. I 2016 års kyrkohandboksförslag fanns följande skrivning: "I undantagsfall kan läsningen vara fakultativ i Högmässa". Detta gällde den gammaltestamentliga läsningen och epistelläsningen. Två tredjedelar av församlingarna (65 procent) menade i remissvaren 2016 att det är övervägande bra att man kan ha färre än tre läsningar även i en Högmässa. De flesta domkapitel/stiftsstyrelser ansåg däremot att det skulle vara tre bibelläsningar. I Högmässa är det viktigt att det finns flera bibeltexter och revisionsgruppen beslutade därför att tre bibelläsningar ska ingå i Högmässa.

I 2012 års kyrkohandboksförslag kunde inte trosbekännelsen ersättas med trinitarisk psalm, vilket hade varit möjligt i kyrkohandboken 1986. I remissvaren 2016 ansåg drygt två tredjedelar av församlingarna (71 procent) att det är övervägande bra att trosbekännelsen i Den allmänna gudstjänsten kan ersättas av en trinitarisk psalm. Även bland domkapitel och stiftsstyrelser rådde stor enighet om att trosbekännelsen bör kunna ersättas av trinitarisk psalm även i högmässa. Revisionsgruppen beslutade att momentet Trosbekännelse alltid är ett fast moment i Högmässa och vid huvudgudstjänst men liksom i kyrkohandboken 1986 kan trosbekännelsen ersättas med trinitarisk psalm.

Kyrkans förbön

Det var framför allt Förbön 3 som bearbetades efter remissomgången om 2012 års kyrkohandboksförslag utifrån ett barnperspektiv, framför allt med avseende på struktur och utifrån. Tankelinjen i förslaget 2012 uppfattades inte vara helt tydlig. Linjen gick nu istället, i förslaget 2016, från det nära och konkreta till sammanhang i världen. Den sista delen i bönen var en tacksägelse för Guds kärlek med avslutning i Jesu namn. Bönen bakgrund är en förbön i familjegudstjänsten i 1986 års kyrkohandbok. I remissvaren 2016 kommenterades Förbön 3 med uppskattning från församlingar, särskilt ur ett barnperspektiv. Här finns samtidigt några synpunkter om att bönen borde handla ännu mer om barnen.

DOKUMENT Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 16(26)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Måltidens moment

En del remissinstanser 2014 ansåg att gudstjänster med barn och unga blir för långa om alla Måltidens moment alltid ska vara med. Ett mindre antal instanser efterfrågade fler växellästa nattvardsböner.

Prefationen Allmän 3 har bearbetats i kyrkohandboksförslaget 2016 och är nu mycket kort. Utifrån en prefationens grundmönster är denna prefation inte fullständig. Bearbetningar gjordes efter synpunkter i remissvar 2014. Särskilt handlade synpunkterna utifrån ett barnperspektiv om att det i kyrkohandboken behöver finnas korta prefationer för nattvardsfirande med små barn. Bedömningen i revisionen har varit att den absoluta merparten av prefationerna bör vara fullständiga. Det pastorala sammanhanget är samtidigt att i många församlingar utelämnas flera moment, till exempel Lovsägelsen, när Mässa firas med små barn. Revisionen har velat göra det möjligt att fler av Måltidens moment är med även då Mässa firas med alla åldrar. I remissvar efter kyrkohandboksförslaget 2012 fanns flera reflektioner från församlingar om att de nya texterna och den nya musiken (särskilt Gudstjänstmusik D) gjorde ett rikare nattvardsfirande med barn och unga möjligt på ett helt nytt sätt.

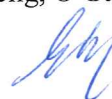
Möjligheten till växelläsning eller responsorial bön eller sång har i remissvar lyfts fram särskilt vid gudstjänstfirande med barn och unga om 2016 års kyrkohandboksförslag. Ett exempel är Nattvardsbön 4 som inför förslaget 2016 bearbetades för att underlätta växelläsning genom att textraden "I Kristus är du här" har lagts till. Med denna förändring stärktes samtidigt ett kristologiskt perspektiv i bönen.

Bönerna efter kommunionen fördjupar på olika sätt nattvardens motiv. Särskilt betonas tacksägelsen över mötet med Jesus Kristus i nattvardens bröd och vin. Bönen för fastan/passionstiden bearbetades i 2016 års kyrkohandboksförslag för att förstärka det inklusiva språket. På samma sätt bearbetades bönen Allmän 3 utifrån synpunkter i remissvar 2014 om barnperspektiv.

Gudstjänstmusik

I stort sett hade all liturgisk musik notering med ackordsymboler i 2016 års kyrkohandboksförslag. Tanken var att bredda delaktigheten i musicerandet i gudstjänsten. Denna notering är tänkt som ett alternativ till orgeln, gudstjänstens huvudinstrument. I förenklad form kan denna notering med ackordsymboler inspirera till sammusicerande i gudstjänsten där barn och ungdomar kan vara delaktiga.

Gudstjänstmusik D var ny både vad gäller text och musik i 2012 års förslag. I Gudstjänstmusik D ingår Kristusrop, Lovsången, Lovsägelsen (tre alternativ), Helig, O Guds

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			17(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

Lamm samt Lovprisning. Musiken har lovsångskaraktär, med ett tonspråk som är hämtat från vispop och gospel. Tanken är att denna musik ska fungera väl med alla åldrar och att det konkreta bildspråket tillför kyrkohandboken väsentliga perspektiv och har ett i bred mening inkluderande språk. Gudstjänstmusik E används sedan länge i många församlingar. Den består av Kristusrop, Lovsången, Lovsägelsen (ett alternativ), Helig, O Guds Lamm samt Lovprisning. Musikaliskt anknyter den till en vis- och folkmusiktradition. Denna musik har visat sig fungera brett i församlingar av olika karaktär. Delar har länge använts i gudstjänst med barn och ungdom.

I remissvaren 2014 framkom att Gudstjänstmusik D använts och också blivit mycket omtyckt. Den uppfattas ha ett språk som är enkelt och samtida vilket bedömdes som positivt av många. Det finns synpunkter från några instanser 2014 om att tillföra ytterligare musik med beprövad responsorial musik som fungerar väl inte minst med små barn. Bedömningen blev dock i revisionen att istället göra bearbetningar av den befintliga musiken. Till 2016 års kyrkohandboksförslag bearbetades Lovsång 8 i Gudstjänstmusik D både musikaliskt och teologiskt. Remissvar 2014 påpekade att lovsången i Gudstjänstmusik D upplevdes som lång vid gudstjänster med små barn. Teologiskt fanns kritik som menade att Kristi presens närvaro behövde tydliggöras och stärkas. Satsen kortades och texten var bearbetad i 2016 års förslag.

Flera församlingar har uppmärksammat att musiken i kyrkohandboken förstärkts utifrån ett barnperspektiv. Bland fokusförsamlingarna om barn och unga, 2016, påpekades att det särskilt är Gudstjänstmusik D och E som ger den möjligheten. Bland församlingssvaren finns också synpunkter på att barnperspektivet i musiken är otillräckligt. Flera domkapitel och stiftstyrelser framhöll att det är positivt att den responsoriala musiken hade stärkts i kyrkohandboksförslaget 2016. Något stift framhöll att det är positivt att samtliga delar av gudstjänstordinariet nu har musiksatser.

Utifrån remissvaren 2016 har konstaterats att särskilt Gudstjänstmusik C till E visat sig vara mycket viktiga för barns delaktighet. Inte minst handlar det om den responsoriala musiken med härmsång som finns i Gudstjänstmusik C och E. Vid en sviktande gudstjänstsed blir denna form av musik viktig för många, både barn och vuxna liksom för nya svenskar och nyanlända.

De kyrkliga handlingarna

En ordning

Dopet är ett och detsamma oavsett den döptes ålder och därför föreslogs en dopgudstjänst i kyrkohandboksförslaget 2012 med alternativa texter och böner som kan anpassas för att

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			18(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

fungera för såväl vid dop av barn som vid dop av unga eller vuxna. För konfirmationsmäs-
sagudstjänst har förslaget i revisionen med en gudstjänstordning gjorts efter samråd med olika
grupper i Svenska kyrkan som särskilt arbetar med konfirmander och efter bearbetning av
konfirmationsgudstjänstgruppens rapport (2011). I revisionens förslag finns därför en sådan
ordning, men möjligheten att fira en separat konfirmationsgudstjänst och en därpå följande
mäs- saskvarstår. I kyrkohandboken från 1986 finns en Begravningsgudstjänst II för begravning
av dödfött barn eller barn som avlidit i spä- d ålder. 2012 års kyrkohandboks- förslag innehöll
däremot en enda ordning för begravningsgudstjänst. Inför tillkomsten av detta förslag
bedömdes detta vara rimligt och viktigt i förhållande till de erfarenheter som fanns i
församlingar och hos präster inom sjukhuskyrkan och även relaterat till senare års forskning
om föräldrar som förlorat små barn.

Förkunnelse

Förkunnelsemomentet i de kyrkliga handlingarna har förstärkts i revisionen genom att Dop-,
Vigsel- och Griftetal samt Predikan vid konfirmationsgudstjänsten är fasta moment i alla
dessa gudstjänster. Vid dop av barn ingår Doptal om det är pastoralt möjligt. Talets placering
i respektive gudstjänst är fri. I ordningarna ges flera förslag till lämplig placering. Predikan i
konfirmationsgudstjänsten gör konfirmanderna med hjälp av präst och andra ledare. Predikan
kan ske till exempel med drama eller musik. Konfirmanderna har på detta sätt en framlyft
plats i konfirmationsgudstjänstens förkunnelse.

Musik och psalmer i de kyrkliga handlingarna

Nytt i 2012 års kyrkohandboks- förslag var möjligheten att ha en sjungen förbön i samband
med dop. En sjungen förbön vid dop var en nyhet i och med kyrkohandboks- förslaget 2012
och hade tillkommit för att ytterligare främja lovsångens perspektiv i dopgudstjänsten.

I revisionens förslag har de kyrkliga handlingarna två obligatoriska psalmer respektive tre
psalmer i konfirmationsmäs- sa. Psalmerna kan placeras fritt och i gudstjänstordningarna finns
förslag om var de kan placeras. Musiken i de kyrkliga handlingarna får också placeras fritt. I
dag är det vanligt att till exempel barn sjunger i samband med dopet. Att psalmerna och
musiken får anpassas till den rådande situationen ger barnet stora möjligheter att få fira dessa
gudstjänster utifrån sina villkor.

Dopgudstjänst

I 2012 års kyrkohandboks- förslag hade namnfrågan en annan placering än i kyrkohandboken
1986. I momentet Bön rymdes namnfrågan som ställdes till förälder eller dopkandidaten.
Därefter följde Tackbön och Befrielsebön. Namnfrågans plats i dopordningen motiverades av
att namnet är ett uttryck för en människas identitet och på det sättet hör namnet tydligt

DOKUMENT Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 19(26)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

samman med dopet. Vid dop av barn möjliggör detta moment att föräldrarna i gudstjänsten kan säga barnets namn. Tackbönen i dopgudstjänstens inledande del var ett nytt moment i 1986 års kyrkohandbok. Den förekommer företrädesvis vid dop av barn och anknyter till det barn som ska döpas. En särskild bön fanns för dop i krissituation i 2012 års kyrkohandboksförslag.

Välkommandet var ett nytt moment i 1986 års kyrkohandbok. I kyrkohandboken från 1986 innehåller momentet flera teman med Jesusord om att ”den som i mitt namn tar emot ett sådant barn tar emot mig”, välkomnande i Guds familj och gemenskap, tändande av dopljus med anslutande Jesusord och eventuell hälsning (och förmaning) till föräldrar (och faddrar). I kyrkohandboksförslaget 2012 togs det första Jesusordet bort och hälsningen till föräldrar och faddrar förkortats.

Ett stort antal remissförsamlingar i remissvaren 2014 ansåg att det många gånger hade varit svårt för stora och små att fira dopgudstjänst enligt kyrkohandboksförslaget 2012. Det handlade då vanligen om rytmen i gudstjänstens samling, om tydningsordens placering och ordningen på momenten före dophandlingen. Här efterlyste man en ändring för att få ett bättre flöde i gudstjänsten.

Det stod tidigt klart under revisionsarbetet att dopgudstjänstens rytm inte fungerat tillfredställande i många remissförsamlingar 2012-2014. Därför fick 10 församlingar i olika stift prova en bearbetad dopordning i början av hösten 2014. Dessa församlingar återspeglade remissresultatets synpunkter 2014 om dopgudstjänsten. De 10 församlingar som prövat en förändrad dopordning svarade hösten 2014 på en särskild enkät om hur den förändrade dopordningen fungerat. Uppföljning skedde sedan även enskilt med företrädare för dessa församlingar. De bjöds in våren 2015 till ett uppföljande seminarium om dopgudstjänsten. Vid seminariet deltog även sakkunniga, lärare från Svenska kyrkans utbildningsinstitut och andra pastoralt erfarna präster på församlings- och stiftsnivå.

I 2016 års förslag var dopgudstjänstens ordning förändrad så att det skulle bli en bättre rytm sett ur flera olika synvinklar. Ett exempel var frågan om barnets eller dopkandidatens namn som nu kom tidigare i gudstjänsten och liksom i kyrkohandboksförslaget 2012 som en inledning till tackbönen. Denna förändring framhäver att barnet är subjekt i dopgudstjänsten. Synpunkter i remissvar 2014 fanns om att tackbönen inte tillräckligt tydligt uttryckte det individuella perspektivet om flera barn döptes i samma gudstjänst. Därför bearbetades bönen inför det reviderade förslaget 2016 så att varje barn nämns tydligare var för sig, och inte som förut med en uppräkningslista. Tackbönen uppfattades av vissa remissvar som alltför lik förbönen i gudstjänstens avslutning. Tackbönen i 2016 års förslag hade därför en tydligare inriktning på tacksägelse. Tackbön är ett fast moment vid dop av barn och kan även ingå vid dop av vuxna.

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			20(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

I befrielseböerna gjordes vissa bearbetningar i förslaget 2016 utifrån remissvar 2014. Särskilda överväganden gällde Befrielsebön 2 och sammanhanget för uttrycket ”brustenhet” där olika synpunkter framkommit framför allt i remissvaren 2014. Begreppet brustenhet uppfattades av vissa remissvar 2014 som ett uttryck för strukturell synd, jämförbart med ”bortvändhet” som finns i Bön om förlåtelse 1. Samtidigt, om ordet står för sig självt, associerades det av andra remissinstanser till något individuellt och känslösamt. Bönen granskades teologiskt och språkligt. Utifrån denna granskning framkom att ”brustenhet” uppfattats olika beroende på vilken generation man tillhör. I yngre generationer ses uttrycket mer som synonymt med ondska i världen. Bönen hade i jämförelse med kyrkohandboksförslaget 2012 ändrats i 2016 års kyrkohandboksförslag den inledande delen med formuleringen ”helar världens brustenhet”.

De församlingar som hade prövat den bearbetade dopordningen 2014 påpekade att det är viktigt att inte ytterligare använda ”mörker” som en bild för det onda. Bearbetning gjordes också i befrielsebönen så att det kristologiska perspektivet förstärktes i förslaget 2016. Uttrycket ”Jesus Kristus, den korsfäste och uppståndne, kallar dig att vara hans lärjunge” kom tillbaka från 1986 års kyrkohandbok.

I det ekumeniska BEM-dokumentet (*Baptism, Eucharist and Ministry*) från 1982 märks en betoning av dopet som vägen in i kyrkan, ett perspektiv som lyfts fram i 1986 års kyrkohandbok och som har förstärkts efter 1996 med beslutet i kyrkomötet om att en person blir medlem i Svenska kyrkan i samband med dopet. Det har i revisionens remissomgångar och fördjupningar framkommit att detta perspektiv tolkas och gestaltas i många församlingars doppraxis med olika handlingar i samband med Välkommandet eller Förbön (föremål som placeras i förbönsträd, överlämnande av barnbiblar etcetera).

I kyrkohandboksförslaget från 2012 fanns ingen utskriven ordning för dop i krissituation. Däremot gavs vägledning i de inledande anvisningarna. I remissvar 2014 framkom, inte minst utifrån barnperspektiv, att flera remissinstanser saknat en separat sådan ordning. Från sjukhuskyrkor och andra framfördes att det är viktigt att en ordning för dop i krissituation finns med i kyrkohandboken. I bearbetningen inför kyrkohandboksförslaget 2016 uppmärksammades särskilt att böner och andra texter behöver inbegripa att dop i krissituation kan handla om dop av barn eller vuxen. I 2016 års kyrkohandboksförslag finns därför en sådan ordning. Det finns enstaka kommentarer från remissinstanser och spontansvar, 2016, om ordningen för dop i krissituation och man är genomgående positiv till att det föreslogs en sådan ordning för dop.

I remissvaren 2016 framgår det tydligt att den störning i rytmen i gudstjänsten som påtalades i kritiken tidigare av handboksförslaget 2012 inte längre är aktuell. I remissvaren 2016 var namnfrågan kommenterad av ett 20-tal församlingar eller pastorat. Flera ansåg att det är bra

DOKUMENT Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 21(26)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

att namnfrågan kommer före tackbönen i dopgudstjänsten och att namnet nämns i tackbönen. Några anser att namnfrågan ska komma direkt efter läsningen av bibeltexten om Jesus och barnen och före befrielsebönen, som i kyrkohandboken 1986. Det fanns hos någon församling en oro för att namnfrågan kan leda till förväxling med en namngivningsceremoni.

Utifrån remissvaren 2016 konstaterade revisionsgruppen att innehållsliga bearbetningar behövdes av Inledningsord 1 och 2 i dopgudstjänsten och av dopböner.

Konfirmationsgudstjänst

I enligt med *Riktlinjer för konfirmation* utformades konfirmationsgudstjänsten i 2012 års förslag.

Fokusförsamlingar i 2016 års remissomgång påpekade att tidigare kunde inledningsbönen läsas av en konfirmand, men att det nu bara var prästen som kunde leda detta moment. I remissvaren tyckte fokusförsamlingarna att det bör vara möjligt för konfirmander att läsa inledningsbönen. Revisionsgruppen har beslutat om förändringar i konfirmationsgudstjänsten så att inledningsbönen kan ledas även av en konfirmand.

I tidigare kyrkohandböcker fanns en fråga till konfirmanderna. Den togs bort i kyrkohandboksförslaget 2012. I remissvaren 2014 visade det sig att 30 procent av församlingarna hade saknat möjligheten att ställa en fråga till konfirmanderna. För att fördjupa analysen och kunna göra bearbetningar genomfördes ett seminarium om konfirmationsgudstjänsten våren 2015. Seminariet utgick från synpunkter i remissvaren. Särskilt diskuterades dels en fakultativ fråga till konfirmanderna i gudstjänsten och dels synpunkter om framför allt konfirmationsgudstjänstens inledande del. Vid detta seminarium deltog personer från remissförsamlingar. I 2016 års förslag fanns en fråga som en möjlighet i konfirmationsgudstjänstens inledande del och som en fortsättning på inledningsordet. Revisionsgruppen beslutade att den fakultativa frågan till konfirmanderna består av två delar, dels av inledande ord och dels av en fråga till konfirmanderna gemensamt.

I remissvaren har uppmärksamats att vägledning kan behövas om hur man gör om redovisning förekommit före konfirmationsgudstjänsten (till exempel på konfirmandläger). Det förekommer att sådan redovisning ibland ersätter predikan i konfirmationsgudstjänsten. Bedömningen i bearbetningsarbetet och vid konfirmationsseminariet har varit att predikan i gudstjänsten som gestaltas av konfirmanderna, är en betydelsefull del av denna gudstjänst varför predikan inte kan ersättas av redovisning som ägt rum tidigare.

Några ändringar hade gjorts i Inledningen både i kyrkohandboksförslaget 2016 och i kyrkohandboksförslaget 2017. Dessa bearbetningar handlade om att orden ska fungera väl både vid konfirmation av unga eller vuxna. I konfirmationsgudstjänstens anvisningar har det

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			22(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

gjorts tydligt att predikan kan delas upp i gudstjänsten. Att göra så är vanligt i flera församlingar och kan vara ett sätt att gestalta ett särskilt tema. Att konfirmanderna i konfirmationsgudstjänsten gestaltar predikan (och inte redovisar nyvunnen kunskap) var vidare ett uttryck för samma grundhållning och en vilja att lyfta fram konfirmandernas delaktighet i hela gudstjänsten.

Revisionsgruppen har sett det som en möjlighet att de ord som kan följa efter trosbekännelsen kan sägas av präst eller konfirmander eller församling gemensamt. Utifrån remissvar och praxis i en del församlingar har revisionsgruppen placerat doppåminnelsen direkt efter Trosbekännelsen. Det är dock möjligt att placera den på andra platser i gudstjänsten.

Den förbön som föreslås i konfirmationsgudstjänsten hade omarbetats till 2016 års kyrkohandboksförslag utifrån både språkliga och innehållsliga synpunkter. Här finns en möjlighet att i förbönen nämna konfirmanderna vid namn, utifrån praxis i många församlingar. Vid nattvardsfirandet har en förändring skett, 2016, i jämförelse med förslaget 2012. Alla måltidens moment ska finnas med enligt ordningen för Högmässa eller Mässa som huvudgudstjänst.

Vigselgudstjänst

Inledningsordets andra del i vigselgudstjänsten i kyrkohandboksförslaget 2012 fördjupar vad det innebär att ingå äktenskap och att leva som gifta. Alla tre inledningsorden uttrycker ”att gemensamt ansvara för hem och barn”. Formuleringen om barnen kan utelämnas.

Flera av kyrkoråden, i remissvaren 2016, uttryckte att förslaget ger frihet för varje församling och att delaktighet för barn i gudstjänsten inte är avhängigt av förslaget. En bön som är anpassad för barn är önskvärd.

Begravningsgudstjänst

Överlag menade remissinstanserna, 2014, att begravningsordningen är mycket bra och att den fungerar väl för olika pastorala situationer. Ordningen står för en god kontinuitet och de nya eller justerade bönerna passar i samtiden ansåg flertalet remissinstanser. De flesta instanser menade vidare att de föreslagna bibeltexterna utgör ett välavvägt urval. Många tog upp att det var bra med mer flexibilitet vid avskedet. Det var lyftes fram som viktigt inte minst ur barns och ungas perspektiv. Dessutom efterlyste många remissinstanser en tydlig ordning för Begravning av dödfött barn eller barn som dött i späda ålder.

Från bland andra sjukhuskyrkor har påpekanden kommit om att en ordning för begravning av dödfött barn eller av barn som dött i späda ålder behöver finnas i kyrkohandboken även om en sådan ordning går att forma utifrån ordningen för Begravningsgudstjänst. En sådan ordning

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			23(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

hade därför tillförts förslaget 2016 och en text har lagts till i anvisningarna om att särskild pastoral omsorg och lyhördhet behövs. Denna text utgår från biskopsbrevet om begravning *Begravningen – ett brev från Svenska kyrkans biskopar* (2006).

Den tredje förbönen hade reviderats i förhållande till 1986 års kyrkohandbok i 2012 års kyrkohandboksförslag. Textraden ”som omsluter levande och döda” ersätter ”som kallar oss att komma hem till dig”. Här har en pastoral bedömning gjorts för att bönen ska fungera också vid mycket svåra dödsfall, till exempel ett barns plötsliga död.

En analys av barnperspektiv i begravningsgudstjänsten hade gjorts inför 2016 års kyrkohandboksförslag. En ny bön i samband med griftetalet (Bön 9) tillfördes. Här uttrycks sorgen och saknaden konkret med en existentiell fråga samtidigt som bönen ger uttryck för Guds kärlek. Avvägningen i denna bön har handlat om ett barnperspektiv när till exempel syskon eller en förälder har avlidit. Enstaka remissinstanser, 2016, skriver att denna bön har ett för ”privat” språk. Medan andra församlingar/pastorat anser att bönen har stor ”närhet och direkthet” och att det är ”bra med en barnanpassad bön vid begravning”.

I remissvaren 2016 fanns enstaka röster som ville ha någon mer bibeltext för begravningsgudstjänst medan andra anser att urvalet är bra. Två stiftsstyrelser och domkapitel tog upp att bibelläsningarna ska kompletteras med fokus på barn. Revisionsgruppen konstaterade efter utredning att det är svårt att ange vad som är ett barnperspektiv i val av bibeltexter vid begravning. Det kan handla om texter som talar om död på ett konkret sätt så att död inte är samma som sömn eller något annat. Bibeltexterna får inte väcka skuld känslor eller tala om att Gud ville det som skedde. Efter en genomgång konstaterade revisionsgruppen att det finns bibeltexter i Begravningsgudstjänsten i kyrkohandboksförslaget 2016 som kan sägas väl uppfylla ett barnperspektiv.

Sammanfattande analys

Kyrkohandboksrevisionen spänner över en lång tid. Många har varit involverade i arbetet och det gäller även det som rör barn och unga. I processen med framtagandet av ett reviderat kyrkohandboksförslag har barnperspektiv, särskilt små barn, varit en väsentlig del. Synpunkter från remissförsamlingar och remissinstanser som företräder barn och unga har beaktats samt synpunkter från fokusgrupper med barn och unga. Genom hela kyrkohandboksrevisionen finns en tydlig inriktning på barn och unga. När det gäller beslut fanns redan från början uppdraget att arbeta med inklusivitet i vid mening. Kyrkomötets beslut 2012 om att alla beslut ska föregås av en barnkonsekvensanalys har stärkt barnens ställning i Svenska kyrkan och så också i kyrkohandboksrevisionen.

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			24(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

I remissenkäten för 2012 års förslag uppmanades församlingarna att engagera barn och unga i själva remissarbetet. Av svaren på en remissfråga framgick att många församlingar engagerat barn och unga i prövande av kyrkohandboksförslaget och att de där också kunde ge uttryck för hur de upplevde och tänkte kring det nya. Flera sammanslutningar som utgörs av unga såsom Svenska kyrkans unga och SALT har också varit remissinstanser. Vidare gjordes en särskild studie där barn och unga själva fick ge uttryck för hur de såg på gudstjänsten och vilken betydelse gudstjänstfirandet hade i deras liv. I flera olika arbetsgrupper har också de som arbetar med barn och unga deltagit för att bidra med ett barn- och unga perspektiv. Detta sammantaget är i linje med artikel 12 i FN:s barnkonvention: "Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad."

Den allmänna gudstjänsten

Utifrån kartläggningen av barn och gudstjänst kan konstateras att i dag följs barn och vuxna åt till söndagens gudstjänst och barnen får möjlighet att vara subjekt i betydligt högre grad än någon gång tidigare i Svenska kyrkan. Att detta blivit möjligt beror bland annat på att söndagsskolan har blivit en del av söndagens gudstjänst. Under predikan får barnen sin egen förmedling av dagens tema. De får också ta del av nattvarens sakrament.

I kyrkohandboksförslaget 2017 finns betydligt fler möjligheter till delaktighet både när det gäller text och liturgisk musik än i tidigare kyrkohandböcker. Det finns flera responsoriala alternativ. Eftersom en del församlingar har upplevt att gudstjänsten varit alltför lång har alternativ skapats så att måltiden kan firas i sin helhet också med barn. Exempel på denna förändring är en växelläst nattvardsbön. En Familjemässa kan i den kommande kyrkohandboken innehålla alla Måltidens moment utan att gudstjänsten som helhet blir alltför lång. Familjegudstjänsttraditionen har fortfarande en stark ställning och det finns stora möjligheter att fira en liknande gudstjänst enligt den kommande kyrkohandboken.

Genom notering med ackordsymboler breddas delaktigheten i musicerandet i gudstjänsten. Denna notering är tänkt som ett alternativ till orgeln, gudstjänstens huvudinstrument. I förenklad form kan den inspirera till sammusicerande i gudstjänsten där barn och ungdomar kan vara delaktiga.

I kyrkohandboksrevisionen har ingått i revisionens uppdrag att göra kyrkohandboken mer inklusiv. I 1986 kyrkohandboken finns texter som utgår från att tala om "vi och dem", vilket kan leda till exkludering inte minst när det gäller barn och unga. I föreliggande förslag, 2017, finns texter som innebär att barn benämns på ett tydligare sätt i gudstjänsten och som subjekt. Det handlar t ex om en så central text som en nattvardsbön som explicit talar om "kvinnor, män och barn" som alla ses som Jesu följeslagare (Nattvardsbön 7). Här är barnen lärjungar,

DOKUMENT			SIDA
Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			25(26)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Revisionsgruppen	2017-01-31	PROMEMORIA	1

de har en gudsrelation, på samma nivå som vuxna. I en annan nattvardsbön talas om hur Kristus är här ”i varje dags förväntan, i arbete, lek och vila” (Nattvardsbön 4). Nya eller bearbetade texter utifrån ett barnperspektiv finns i Den allmänna gudstjänsten för Inledningsord, Bön om förlåtelse, Kristusrop, Lovsången, Förböner, Lovsägelsen, Helig, Nattvardsbönen, O Guds lamm, Bön efter kommunionen och Lovprisning.

I utformandet av Den allmänna gudstjänsten har det i hela revisionen 2006 till 2017, och så också i 2017 års kyrkohandboksförslag, ett tydligt fokus på barn vilket knyter an till FN:s barnkonventions artikel 3: ”Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn” och i FN:s barnkonvention artikel 2: ”Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.”

De kyrkliga handlingarna

Barn får ta emot dopets sakrament och blir då också medlemmar i Svenska kyrkan. I dopgudstjänsten framhävs barnet som subjekt genom att barnet nämns med namn tidigt i dopgudstjänsten vilket sedan leder över till Tackbön. Nya texter har i kyrkohandboksrevisionen tillfogats i dopgudstjänsten för att förklara dopets innebörd för dagens dopfamiljer. I dopgudstjänsten finns i allt högre grad möjlighet för dopförsamlingens delaktighet.

En utskriven ordning för dop i krissituation finns i kyrkohandboksförslaget 2017. Den som själv är döpt får döpa i en krissituation. Att det då finns en utskriven ordning för detta möjliggör för dop av exempelvis ett nyfött barn som är i livsfara. Det är i linje med FN:s barnkonvention artikel 2: ”Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.”

Konfirmanderna kan ha en mycket aktiv roll i konfirmationsgudstjänsten.

Konfirmationsgudstjänsten knyter på olika sätt an till konfirmandernas eget dop.

Konfirmanderna har förtroendet att tillsammans med prästen, som har ansvaret, och andra ledare utforma predikan. Också i konfirmationsgudstjänsten lyfts tilltron till konfirmanderna fram: de är lärjungar som sänds vidare, kallade att vara Jesu lärjungar. På detta sätt markeras de ungas rätt till utveckling i linje med FN:s barnkonvention artikel 6: Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.

Också i vigselgudstjänsten kan barn nämnas i alla inledningsord och också i en av förbönerna.

Begravningsgudstjänsten är möjlig att anpassa pastoralt utifrån situationen. I den föreslagna kommande kyrkohandboken finns en bön med särskild tanke på barnen och i olika bearbetningar av texter har hänsyn tagits till barn. Det finns också en utskriven ordning för begravning av dödfödda barn och av barn som dött vid späldlder.

DOKUMENT Revisionsgruppens barnkonsekvensanalys till förslag: Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I			SIDA 26(26)
UPPRÄTTAT AV Revisionsgruppen	DATUM 2017-01-31	DOKUMENTBETECKNING PROMEMORIA	VERSION 1

Vid de kyrkliga handlingarna är det obligatoriskt med två psalmer. Både psalmer och musik får placeras fritt i gudstjänstordningen. Det innebär att stor hänsyn kan tas till situationen vilket har betydelse för om barn till exempel ska sjunga i en dopgudstjänst.

I 2017 års kyrkohandboksförslag finns i varje moment i Den allmänna gudstjänsten åtminstone ett alternativ som är bra för barn. Här har Gudstjänstmusik C-E en avgörande betydelse för att göra barnen delaktiga i gudstjänsten. I hög utsträckning döps små barn och i dopgudstjänsten är de tydliga subjekt och det märks bland annat genom att frågan om namn kommer tidigt i gudstjänsten och knyts till tackbönen. I konfirmationsgudstjänsten uttrycks tilliten till ungdomarna bland annat genom att de tillsammans med präst och andra medarbetare ansvarar för predikan. Det finns en särskild utskriven ordning för dopgudstjänst i kris. Dessutom finns det en utskriven ordning för begravning av dödfödda barn och barn som dött i späda ålder. Genom att göra denna barnkonsekvensanalys kan konstateras att barnens perspektiv är väl tillvarataget på många olika sätt.

Källförteckning

Bexell, O., Liturgins teologi hos U.L. Ullman. BTP 42.
Cöster, A., Barns och ungas upplevelse av gudstjänst, En fokusgruppstudie i fem församlingar.
Fagius, G., Barnkörer i Svenska kyrkans liv, Med skilda tungors ljud, Svenskt Gudstjänstliv 2013.
Fridén, G., Svensk Söndagsskola genom 100 år. En krönika i ord och bild. 1951
Handbok för barnkonsekvensanalyser för Svenska kyrkan 2016.
Kyrkoordningen 2016.
Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete, antagna 2007-10-24.
Svenska kyrkans Årsbok 1967.
Svenska kyrkans statistikdatabas.
Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp.

